

A keresztyénség nem kötelesség, hanem lekötelezettség (Reformáció napjára)

Textus: Fil 2,12–13

1. Amit a textusról tudni kell – exegetikai/kortörténeti megértés

Szövegösszefüggések

a. *Az egész levél* vezérszava az evangélium (9-szer fordul elő), az élet beszéde (2,16. v.), amelyet Pál oltalmazott (1,7. v.) s amelynek hirdetésében a filippiek részt vettek (1,5. v.). Az 1,27 szerint ehhez méltóan kell a gyülekezet tagjainak élniük, ami a textusban olvasható engedelmisséget jelent.

b. *Az intelmek szakaszában* (1,27–2,18. v.) meghatározó kifejezés az *üdvösség* (σωτηρια), amelyre a hívők az evangélium hirdetése által eljutottak. A szó tartalmát csak körülírni lehet: a megváltott, a bűntől és haláltól kimentett ember testi-lelki egyensúlya, biztonsága. Az üdvösség Istentől van (ἀπὸ θεοῦ, 1,28. v.), nem kell megszerezni, de munkálkodni kell annak érdekében, hogy az ember ennek megfelelően éljen és ne veszítse el. Éppen az üdvösség elnyerése, ez a bizonyosság indítja Pált az *örvendezésre*, s a szakasz végén erre buzdítja a gyülekezetet. Az öröm túlarad a félelmen és rettegésen, elveszi az ezzel járó görcsösséget, s marad csupán a szópár felelősségre indító jelentése. Különben az öröm az egész levélben az apostol alapérzése (16-szor igei és névszói formában).

c. A textust nem szabad elvonatkoztatni a megelőző *Krisztus-himnuszról* (2,5–11. v.), függetlenül attól, hogy eredetileg is ide tartozott, vagy egy őskeresztyén hitvallás későbbi beiktatása a szövegbe. Mindenképpen arra kell felelnünk, hogy miért áll egymás mellett ez a két szövegegység (2,5–11 és 2,12–13. v.). A kötőszó (ὥστε, 12. v.) arra utal, hogy a gyülekezetnek *azért* kell a jövőben Pál rendelkezései szerint élnie, azért kell és lehet engedelmeskedni, *mert* ez az életforma és magatartás a múltban, Krisztus Jézusban már megvalósult. A kapcsoló szó az *engedelmesség* (ὀπήκοος = engedelmes, 8. v. és ὑπακούω = engedelmesnek lenni, 12a. v.). A szolgálai forma és a kereszthalál (7–8. v.) a „félelemmel és rettegéssel” (12b. v.) szópárnak felel meg, de ez csak előkészíti a csúcst: Krisztus felmagasztaltatása, dicsősége (9–11. v.) a megváltói út vége, mint ahogyan a hívők életében az üdvösség szintén a „megérkezést” jelenti (12b. v.). Krisztus az Atya iránti engedelmesség útját járta, s az Atya felmagasztalta őt, a gyülekezet tagjai az engedelmesség útján eljutnak az üdvösségig.

d. *Magában a textusban* nem véletlen az isteni és az emberi cselekvés párhuzama (12b. és 13ab. v.). Az üdvösség dolgában kell munkálkodni (κατεργάζω, 12b. v.), de ez, illetve az akarás és a munkálkodás (εὐεργεῖν, 13a. v.) úgy lehetséges, hogy Isten munkálja (ἐργων, folyamatosságot jelölő participium, 13b. v.) bennünk. A 3-szor előforduló igei alakok alapszava az ἐνεργεια, a munkálkodás által kiható erő, amely az Új-

szövetség minden előfordulási helyén (8-szor, és csak Pálnál) kizárólag az isteni cselekvésre vonatkozik (pl. „az ő hatalmas munkája”, Fil 3,21. v.).

További értelmezések

– A 13. v.-ben az *ἐν ὑμῖν* jelentheti azt is, hogy Isten a gyülekezet tagjai *között*, azt is, hogy *bennük* munkálkodik. Meghagyható mindkét jelentés, bár a bennetek valószínűbb, mert az akarás és a munkálkodás egyenként a tagok belső készsége. Itt is figyelni kell a Krisztus-himnusz bevezető szavaira: az az indulat legyen *bennetek* (2,5. v.).

– A *félelemmel és rettegéssel* szófordulat ószövetségi eredetű, ott legtöbbször az ellenségre, a pogányokra, a hitetlenekre vonatkozik. Pál rettegései azonban nem ezt jelentik, hanem azt a belső vigyázást, hogy ő, vagy mások, mindent pontosan, Isten akarata szerint teljesítsenek (lásd pl. 2Kor 7,15; Ef 6,5. v.).

– A jótetszés, jóakarát előtti viszonyzó (*ὕπερ*, gen.) jelentése: *valamitől indítva*, azaz Isten belső szándéka, hogy a gyülekezet tagjai megmaradjanak az üdvösségben. Így ez a kifejezés közel kerül a kegyelem fogalmához.

2. A perikopa megértése – teológiai összefüggések feltárása

– A textusból is, magából a levélből is kitészik, sőt az egész páli levéllírodalomban benne van *az evangélium útjának három szakasza*: a. Isten munkálja, b. Pál hirdeti az üdvösséget, c. a gyülekezetnek ezt folytatnia kell.

Alkalmazás: Isten Lelkének munkája a Szentírásban, a reformátorok ígehirdetése, a mai gyülekezet és lelkipásztor kötelezése.

– Pál egykori munkálkodását, az apostol távollétében, most a gyülekezet tagjainak folytatniuk kell. Nem más evangéliumot (Gal 1,6–9. v.) kell hirdetni, nem új utakat kell keresni, hanem – másképpen ugyan, de – a megkezdettten kell továbbmenni. Erről a kezdetről máshol is szó van a levélben (pl. 1,5–6; 4,15. v.).

Alkalmazás: Ragaszkodás a Szentíráshoz és a reformációban megkezdett munka felelős folytatása.

A textus két verse két irányba, a dogmatikum és az etikum felé félremagyarázható:

– Látszólag Isten és az ember munkája, cselekvése egymást kiegészíti, mintha az üdvösség elnyerése attól függne, hogy az ember együtt munkálkodik Istennel, vagy sem (szinergizmus). Az egész páli teológia ennek ellentmond, s magában a textusban sem erről van szó. Az üdvösség egyedül Isten munkája, egyedül Krisztus szerezte meg, ez a teljes üdvösség. Isten egyedül és végérvényesen munkálta az üdvösséget (13. v.), s ez olyan alap, amelyre ráépül az emberi cselekvés (12. v.). Isten mindent megtett értünk, ebből következik a lekötelezettség: ennek megfelelni, ezzel lépést tartani, hogy az evangéliumhoz „méltpók” (1,27. v.) legyünk s a megszerzett üdvösséget ne veszítsük el. A második mondat az elsőnek az alapja.

Abból, hogy Krisztus által megnyertük az üdvösséget, nem következhet egy csupán szemlélődő, semmit sem cselekvő magatartás (kvietizmus). Sőt, akik a teljes üdvösség birtokában tudják magukat, (le)kötelezettek, hogy egész életükkel ennek megfelelően munkálkodjanak.

Alkalmazás: A reformációban: Solus Christus, Soli Deo gloria.

3. Prédikációvázlat

Bevezetés. Emberileg a reformátoroknak köszönhetjük a felismerést, hogy Isten Jézus Krisztusért üdvösséggel ajándékozott meg, ezt nem lehet megszerezni, kiérdemelni, ingyen kegyelemből kaptuk. A református öntudat azt is jelenti, ami ebből következik: ennek megfelelően kell élni, ezt felelősen munkálni kell a magunk életére nézve és mások között.

1. Isten munkálkodott és munkálkodik

Legnagyobb tette, hogy *egykor* Fiát leküldte a mennyből, aki a kereszting volt engedelmes, s akit felmagasztalt dicsőségébe (5–11. v.). Ezzel az isteni tettel lettünk az *üdvösség* birtokosai. A szót ma már nem értjük, mint cél nem érdekel, mert más igényeink vannak: siker, népszerűség, teljesítmények, hatalomszerzés stb. Az üdvösség nemcsak több ezeknél, hanem más is: testi-lelki egészség, szabadság (a szó igei gyöke: megment az életre), mentesség a bűn és a halál félelmétől. De azért is más, mert minden földi értéket a „rozsa és a moly fog megemészteni”, az üdvösség az örök életet jelenti. Ezt Isten már megadta, de naponként át kell élni, ennek tudatára kell ébredni.

Ezt nyerte meg, élte át Ábrahám, amikor Istentől visszakapta fiát a Mórija hegyén, amikor elmúlt félelme, hogy meg kell őt ölnie. Saulus megszabadult a törvény átkától s az egykori farizeus a megtapasztalt üdvösség birtokában mondhatta: nekem az élet Krisztus, a meghalás nyereség (1,21. v.). Cellájában az üdvösséget, Isten igazságát megérdemelni akaró Luther megszabadult gyötrő kérdéseitől, s elmondhatta, hogy semmi sem szakíthatja el őt Krisztus szeretetétől (Róm 8,38–39. v.). A létbizonytalanságban, a halál félelmének rabságában élő ember élete nyugvóponttra jut, amikor hittel elfogadja, amikor tudatára jut, hogy Isten életét szilárd talajra, az üdvösség alapjára állítja. Ez biztonságot, lelki egyensúlyt jelent, mert már most érzi szívében az örök élet kezdetét (HK 58). Ez az érzés, tudat, bizonyosság maga az üdvösség.

Isten nem csupán megtette ezt, hanem *most is* munkálkodik bennünk: erősíti akaratunkat, késztet az ő kedve szerinti cselekvésre. Nem hagy magunkra. Ma éppen azért adunk hálát, hogy a reformátorok szolgálata által kezünkbe adta, közel hozta hozzánk az írott Igét, a Bibliát s a tiszta igehirdetést. Szentlelkével munkálkodik bennünk és köztünk, hogy az üdvösség jó ízét érezve életünk jusson nyugvóponttra.

Isten tudja, hogy az *akarás* megvan bennünk, de a jó véghezvitelét nem találjuk (Róm 7,18b. v.), ezért munkálkodik bennünk, hogy a magunk akarata fölött és ellenére ismerjük el az ő jóakarátát, mert ez javunkra van. Tétlenségünkben vagy közömbösségünkben az egymás közötti egyetértés, egység *munkálására* indít, a magunk dicsőségkeresése helyett a mások megsegítését (lásd a 2,2–4. v.-et) szolgálja.

2. A lekötözött ember felelőssége

Az üdvösség munkálása parancs a gyülekezet tagjai felé (imperativus). Azonban ezzel nem kötelezni, hanem lekötözni akar a munkálkodó keresztyén életre. A megváltott, az üdvösség „birtokába” került ember nem kényszerből engedelmeskedik, hanem mert tartozik Istennek, de tartozik saját magának is, hogy a már megnyert üdvösséget munkálja. Ez azt jelenti, hogy törekszik az ennek megfelelő életvitelre és vigyáz, nehogy az üdvösséget elveszítse.

Tiszteletre méltó lehet, ha valaki jó cselekedetek vagy bármi más kegyes gyakorlat által akarja megszerezni az üdvösséget. Ez azonban olyan kényszerű kötelességtudatot jelent, amely görcsösséghez vezethet. Az önsanyargatás, az üdvszerzésre irányuló zárandoklat, az elmondandó imádságok mennyisége, az egyházi adományok összege nem üdvösségszerző cselekedetek. Ez azt jelentené, hogy mi Istennel együtt munkáljuk az üdvösséget, vagy a parlagi filozófia szintjén, illetve ilyen közmondásként: segíts magadon, Isten is megsegít, Isten tervez, ember végez. Amit Isten értünk tett, az rajtunk kívül történt, mint ahogyan Krisztus alázata és felmagasztaltatása is egyedül Isten dolga volt (lásd a Krisztus-himnuszt, 5–11. v.). A reformátorok egyik jelentős felismerése éppen az volt, hogy az üdvösség egyedül Isten munkája.

Nekünk reformátusoknak a feladatunk elsősorban nem az, hogy más egyházak vagy kegyességi irányzatok tanítását cáfoljuk, hanem az, hogy a felolvasott alapigéből kiindulva óvjuk magunkat néhány félreértéstől.

Isten egyedül üdvözítő munkájából *nem következhet semmittevés*. Az üdvösség nem letét, amelyet kiváltunk, nem poggyász, amelyet a megőrzőbe helyezünk s majd csak az örökkévalóságban vesszük ki, addig pedig tétlenül várjuk, hogy vonatunk megérkezzék. A rajongásra vagy a passzív meditációra sem késztet Pál, sem itt, sem máshol. Isten üdvtette bevégzett tény (indicativus, 13. v.), ez lekötelezettség, hogy ennek megfelelően munkálkodjunk (imperativus, 12. v.), az isteni cselekvés adománya, amiből következik a feladat. (Még szemléletesebb a német Gabe/Aufgabe szópár.) Aki nem munkálja az üdvösséget, az visszautasítja a Lélek belső munkáját, s a megnyert üdvösséget elveszítheti. A teljes üdvösség teljes elkötelezettségre kell hogy indítson.

Akkor is félreérthetjük az alapige üzenetét, ha *belemenekülünk egy szorgos cselekvés-kényszerbe* (aktivizmus), amely nem hitből fakad, sőt inkább a hit hiányának a pótszere. Ezzel nemcsak hogy elhanyagoljuk az Isten felé forduló imádságos élet alkalmait, de önteltek is lehetünk. Ha pedig minden akarásunk ellenére sem végzünk jó munkát, lelkiismereti hézag állhat be, miközben elfelejtkezünk arról, hogy Isten az, aki a mindent megelőző munkát (kifejtett energiát, 13. v.) már elvégezte értünk.

Befejezés. Félelem és rettegés. Mi már tudjuk Ábrahám próbatételének a végét, tudjuk, hogy miként szabadult meg Luther a kínzó kérdésektől – tudjuk, hogy Isten minket már az üdvösség „birtokába helyezett”. Ez elveszi az ijedtséget, a bizonytalanságot. Marad az, hogy állandó vigyázással, Isten akaratának megfelelően, felelősen éljük keresztény életünket. Ha ez megvalósul, akkor már most, itt a földön a hívők közösségében örülhetünk (2,18. v.) Isten kegyelmi ajándékának, az üdvösségnek. Ámen.

4. Példák, képek, szemelvények

Példatörténetként

– Ábrahám kész feláldozni fiát. Az 1Móz 22,1–14-ből főleg három momentumot kell kiemelni: Ábrahám

- félelme és rettegése nehéz „út”, de megnyugváshoz, örömhöz, üdvösséghez vezet.

- Engedelmes volt: Krisztus engedelmissége és a gyülekezet engedelmissége,
- Hite által (Zsid 11,17–19) nyerte meg az üdvösséget, Isten visszaadta fiát.
- Luther félelemmel és rettegéssel kereste az üdvösséget. Isten eljuttatta a felismerésre, Ő ingyen kegyelemből, hit által adja azt. Ez a tudat indította a fokozott és felelős cselekvő (munkálkodjatok!) életre.

Szemelvényként

Olvasandó Kierkegaard: *Félelem és reszketés* c. írása.

5. További szempontok az istentisztelet kialakításához

Lekció: 1Móz 22,1–14 és Fil 2,1–11. Egy fiú és egy leány, vagy egy presbiter és egy fiatal olvassa az úrasztalától.

Imádságvázlat. Hálát adunk, hogy gyermekeiddel közölted jóakarodat. Adtad a prófétákat, apostolokat, reformátorainkat, hitben járt elődeinket. Indíts *bűnbánatra*, hogy belemerülve a mindennapok testi-anyagi kérdéseibe, elfelejtkeztünk az örök értékről, üdvösségünkről. *Kérünk,* hirdettesd Igédet, Szentlelked vegye el félelmeinket és munkálja bennünk a teljes örömet.

Liturgiai elemek ajánlása. Az istentisztelet apostoli áldással kezdődjék, amit követ az előfohász (invokáció). A nagy imádság után 1 perc csendes imádkozás.

6. További irodalom

Barth, G.: *Der Brief an die Philipper*. Zürcher Bibelkommentare NT 9. Zürich, 1979.

Cserhádi S.: *A filippibeliékehez írt levél*. Bp., 1976.

Kálvin J.: *Mindenkor örüljete! Pál apostol filippiekhez írott levelének magyarázata*. Bp., 1986.

Kierkegaard, S.: *Félelem és reszketés*. Európa Könyvkiadó. Bp., 1986.

Möller, Ch.: *Philipper 2,12–18*. In: *Hören und Fragen*. Band 4. Zweite Epistelreiche 1. Teil. Neukirchener Verlag, 1975.

Roloff, J.: *Die große Freude und die große Verantwortung*. Phil 2,12–18. In: *Calwer Predigtbüfhen*. Band 8. Calwer Verlag, Stuttgart, 1976.

Megjelent: Igazság és Élet. 2008. 4. szám (október–december), 29–33.